

Har vi fantasi til å forestille oss den inkluderende skolen?

Patrick Kermit

NTNU og NTNU Samfunnsforskning

NTNU

JOAKIM CASPERSEN
CHRISTIAN WENDELBOG (red.)

SKOLEN VÅR!

Hverdagslig glemsomhet?

«[Lærerne] har så lite erfaring med å ha tunghørte elever her på skolen (...) Det er ikke alltid de husker å bruke mikrofon så jeg må minne dem på det nesten hver time at de må ta på seg mikrofon ... kontaktlæreren min har begynt å venne seg til det da etter tre år da.»

(John, ungdomsskoleelev,
siteret fra Kermit et al. 2014»)

...eller tause signaler om at man ikke er like viktig som andre?

«På ungdomsskolen var den eneste tilretteleggingen jeg [som hørselshemmet] hadde mikrofon og tepper på gulvene. I begynnelsen var det mye fokus på at jeg skulle henge med, men jeg opplevde at læreren min mistet interessen for dette etter en tid.»

(Fra intervju foretatt våren 2021 med Anne på VGS som forteller om ungdomsskolen)

Funksjonshemmede barn og unge i skolen – det generelle bildet

Barneombudet: *Uten mål og mening? Elever med spesialundervisning i grunnskolen*. Barneombudets fagrapport 2017

«Barneombudets funn i dette prosjektet tyder på at mange av elevene som mottar spesialundervisning, *ikke får et forsvarlig utbytte av opplæringen*, at de har et *dårligere psykososialt skolemiljø* enn andre elever, og at de *verken blir hørt eller får medvirke* i opplæringen.»

(s.7, mine uthevinger)

Så...hva vil jeg si?

- På tross av hederlige unntak, mye tyder på at norske skoler og barnehager i liten grad lykkes med å etablere inkluderende *praksiser*.
- Praksisutfordringene er ikke bare knyttet til tekniske, ressursmessige eller kunnskapsmessige forhold. Mange praksiser kan endres bare man bestemmer seg for det.
- (Og beklager om jeg sparker inn åpne dører!)

To kjennetegn ved inkluderende praksis

1. Tilgjengelighet
2. Likeverd

To kjennetegn ved inkluderende praksis

1. En hverdagspraksis som er utformet for – i størst mulig grad – å være tilgjengelig for alle elever.

Kritiske spørsmål til idéen om tilgjengelighet

- Hva er tilgjengelighet?
- Er utfordringen heller idéen om den «vanlige» eleven?
- Formulerer skolen et taust krav eller en norm som sier at det er best å være «vanlig»?
- Hva med de som faller utenfor normen? Må de bare klare seg som best de kan?

Inkludering som tilgjengelighet

“Inclusion is to education what the concept of universal design is to the principle of accessibility.” (Kermit 2019)

(Bildet er tatt fra AUSTRALIAN COUNCIL FOR HUMAN RIGHTS EDUCATION:

<http://humanrightseducationaustralia.com/lesson-4-2-the-social-model-of-disability-inclusive-london/>)

To kjennetegn ved inkluderende praksis

1. En hverdagspraksis som er utformet for – i størst mulig grad – å være tilgjengelig for alle elever, og som ikke – taust eller åpent – forutsetter at elevene må være «vanlige».

To kjennetegn ved inkluderende praksis

1. En hverdagspraksis som er utformet for – i størst mulig grad – å være tilgjengelig for alle elever, og som ikke – taust eller åpent – forutsetter at elevene må være «vanlige».
2. En hverdagspraksis som understreker at alle elevene er likeverdige medlemmer av fellesskapet.

Kritiske spørsmål om formell likhet

- Fokuset bare på formell likestilling leder lett til at inkludering reduseres til «plassering» (Haug 2016)?
- Oss og dem - Medlem eller besøkende? (Antia et al 2002)
- Universelle (likhets)rettigheter må balanseres mot forståelsen av det unike ved det enkelte individ og verdsetting og anerkjennelse av dette unike.

To kjennetegn ved inkluderende praksis

1. En hverdagspraksis som er utformet for – i størst mulig grad – å være tilgjengelig for alle elever, og som ikke – taust eller åpent – forutsetter at elevene må være «vanlige».
2. En hverdagspraksis som understreker at alle elevene er likeverdige medlemmer av fellesskapet, og samtidig anerkjenner alle medlemmer som unikt forskjellige og verdsatt for nettopp dette.

Hva krever dette? Noen punkter

Vi må tørre å tenke radikalt nytt dersom vi skal utfordre rådende hverdagspraksiser – har vi fantasi til det?

Hva krever dette? Noen punkter

Vi må ikke redusere utfordringer til noe individuelt eller privat, hverken når det gjelder elev eller lærer.

«Det er sant...Du får en döv elev i klassen, men bare slapp av, du får også en tolk»

(rektor til nyansatt lærer)

«På mine skole skal alle kunne nok tegnspråk til å ta seg av NN hvis han faller og slår seg i friminuttet»

(en annen rektor)

Hva krever dette? Noen punkter

“Inclusion is to education what the concept of universal design is to the principle of accessibility.” (Kermit 2019)

(Bildet er tatt fra AUSTRALIAN COUNCIL FOR HUMAN RIGHTS EDUCATION:

<http://humanrightseducationaustralia.com/lesson-4-2-the-social-model-of-disability-inclusive-london/>)

Hva krever dette? Noen punkter

Av og til er diskrimineringen helt utilslørt:

«I en elevsamtale sa hun [kontaktlærer] til meg at mange lærere og elever gikk hjem med hodepine når dagen var slutt på grunn av teppene og fordi de måtte bruke mikrofon. Jeg var helt knust.»

(Fra intervju foretatt våren 2021 med Anne på VGS som forteller om ungdomsskolen)

Hva krever dette? Noen punkter

Vi må ikke konstruere 1) enten en motsetning mellom spesialpedagogisk innsats og inkluderende praksis, eller motsatt 2) sette et ureflektert likhetstegn mellom disse.

Eleven har *en dobbel rett* til å bli forstått:

- Ikke bli gjort til «den Andre», ikke bli redusert til en merkelapp, som for eksempel den som ofte forlater klassen for å få «spesialundervisning»

Men

- Å bli sett og forstått som den man «er», med sine forutsetninger og sitt potensial

Hva står på spill? Tilbake til de små signaler i hverdagen...

«Jeg opplever det hver dag... [at lærer ikke bruker mikrofon]... men jeg sier ingenting da jeg bare sitter der...»

(Fiona, ungdomsskoleelev, i Kermit et al 2014)

Kan vi, eller skal vi, realisere den inkluderende skolen/barnehagen?

- Lærere er forpliktet på opplæringens verdigrunnlag (Udir.no/overordnet-del, læreplanverket)
  - 1.1 Menneskeverdet
  - «**Likeverd og likestilling** er verdier som er kjempet fram gjennom historien, og som fortsatt **må ivaretas og forsterkes**. **Skolen skal** formidle kunnskap og fremme holdninger som **sikrer disse verdiene**. Alle elever skal behandles likeverdige, og **ingen elever skal utsettes for diskriminering**.»

Hva ville jeg si?

- På tross av hederlige unntak, mye tyder på at norske skoler og barnehager i liten grad lykkes med å etablere inkluderende *praksiser*.
- Praksisutfordringene er ikke bare knyttet til tekniske, ressursmessige eller kunnskapsmessige forhold. Mange praksiser kan endres bare man bestemmer seg for det.
- (Og beklager om jeg har sparket inn åpne dører!)

Takk for meg og

**LYKKE TIL! INKLUDERING ER
MULIG, MEN DU KAN IKKE
VÆRE LETTSKREMT.** (Fritt etter Antia, 2012)

Egne referanser

Kermit, P.S.; Berge, S.S. (2018a) Tegnspråktolking i videregående skole - inkludering og skoletolkens ansvar. I: Haualand, Nilson og Raanes (2018) Tolking - språkarbeid og profesjonsutøvelse. Gyldendal Akademisk 2018 ISBN 978-82-05-49528-9. s. 353-371

Kermit, P (2018b) Hørselshemmede barn og unges opplæringsmessige og sosiale vilkår i barnehage og skole - Kunnskapsoversikt over nyere nordisk forskning. Trondheim, NTNU Samfunnsforskning.

<https://samforsk.no/publikasjoner/2018/hlf%20rapport%20endelig%20web.pdf>

Kermit, P (2019) Har vi fantasi til å forestille oss den inkluderende skolen? I Caspersen og Wendelborg (red.) Skolen vår! Gyldendal, Oslo.

Kermit, Patrick Stefan. (2019) Passing for recognition – deaf children's moral struggles languaging in inclusive education settings. [*Deafness and Education International*](#). vol. 21 (2-3).